

ISSN (Print) 2616-678X
ISSN (Online) 2663-1288

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Серия **ФИЛОЛОГИЯ**
PHILOLOGY Series

№1(126)/2019

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2019

Astana, 2019

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	Ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	Ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	Ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	Ф.ғ.к., (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассоц. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	Ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	Ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	Ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	Ф.ғ.к., доцент м.а. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Илияс Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет.
Тиражы: 35 дана
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, academician of NAS RK (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satbayev str., of. 408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31413)

© **L.N. Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, академик НАН РК (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассоц. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., и.о. доцент (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. К.Сатбаева, 2, каб. 408

Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка: Ильяс Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

Фольклор және әдебиеттану

<i>Аймұхамбет Ж.Ә., Қараханқызы Ұ.</i> Мета­мәтін құрылымындағы мифтік символика	8
<i>Айтуғанова С.Ш., Дәулетова А.А.</i> Дала патшайымдары туралы аңыз бен ақиқат ...	16
<i>Аққұлы С.</i> Алаш мемлекеттік армиясының құрылуы хақында	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Ә.Нұршайықовтың эпистолярлық мұрасы	39
<i>Дәуітова Г.Р., Сұлтан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Көне эпостағы мифтік кейіпкерлер	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев Қ.Қ.</i> З.Ахметов зерттеуіндегі Абайдың шығармашылық мұрасы	54
<i>Жүсіпов Н.Қ., Ибраева А.Т.</i> Бекмұрат Уақатов зерттеулеріндегі халық өлеңдерінің жанрлық жіктелуі	61
<i>Қасқабасов С.А.</i> Томирис – «Мәңгілік ел» идеясының символы	69
<i>Кемеңгер Қ.Р., Діл­дә Ж.Р.</i> М.Мырзахметұлы Бауыржан Момышұлы жайында	77
<i>Өскен Ә.М., Қамзабекұлы Д.</i> Алаштану: текстологиялық жауапкершілік туралы (Ә.Н. Бөкейханның «Жаңа мектеп» журналында жарияланған мақалалары)	84
<i>Садықова Р.Т.</i> Халел Ғаббасов: өмір мен өріс мектептері	94
<i>Химмат Сайед Әли әш-Шазли</i> Орыс әйелдерінің қайғылы тағдыры – орыс адамының дара тұлғасы (Е.Чи­жованың «Әйелдер уақыты» романы негізінде)	104

Лингвистика

<i>Әбдуәліұлы Б., Көшкінбай Д.</i> Қазақ лексикасындағы құқықтық ақпараттарды зерттеудің жалпы мәселелері	120
<i>Әубәкір С.С., Біжкенова А.Е.</i> Поэтикалық дискурстың ерекшеліктері	127
<i>Досжан Р.А.</i> Тарихи түбірлердің сөзжасамдық қабілеті	135
<i>Ақжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Қазақстанның лингвистикалық ландшафтындағы көптілділік белгілері (Астана қаласы негізінде)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Абайдың 38-інші сөзін орыс және ағылшын тілдеріне аудару: салыстырмалы анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Әзірбайжан, ағылшын және орыс тілдеріндегі «Жас» концептісі және оның идиоматикалық өкілдігі	157
<i>Сыздықова Г.О., Шолақова А.К.</i> «Ер Төстік» ертегісінің лингвосомиотикалық аспектісі	165

Тіл мен әдебиетті оқыту әдістемесі

<i>Баекеева А.Т., Тәжібаева С.Ж.</i> Тау-кен саласындағы халықаралық терминдерді аудару	173
<i>Ниязова А. Е., Мукатова М.Н.</i> Көптілді ортада шет тілінде сөйлеудің мультилингвалды әрекетін қалыптастыру	183
<i>Смағұлова А., Мұхаметқалиева Г., Балтабаева Г.</i> Сөздерді құрылымдық ұйымдас­тыру (ағылшын және қазақ тілдеріндегі «мұнай газы» термині)	191

Contents

Folklore and Literary Studies

<i>Aimukhambet Zh.A., Karakhankyzy U.</i> Mythical symbolism in the structure of metatext	8
<i>Aituganova S.Sh., Dauletova A.A.</i> The legend and truth about the steppe queens	16
<i>Akkuly S.</i> About the creation of the Alash state army	24
<i>Doskeyeva Sh.A.</i> A.Nurshaikhov's contribution to the epistolary genre	39
<i>Dautova G., Sultan Y., Meirambekova L.K.</i> Mythical characters in the archaic epos	46
<i>Yeslyam A.B., Alpysbayev K.K.</i> Abai's heritage in Z. Akhmetov's research	54
<i>Jysipov N.K., Ibrayeva A.T.</i> Genre classification of folk poems in Bekmurat Uakatov's researches	61
<i>Kaskabasov S.A.</i> Tomiris - Symbol of the Concept of «Мәңгілік ел»	69
<i>Kemenger K.R., Dilda Zh.R.</i> M. Myrzakhmetuly is about Baurzhan Momysuly	77
<i>Osken A.M., Kamzabekuly D.</i> Alash studies: on textual responsibility (Articles by A.N. Bokeykhan, published in «Zhana mektep») journal	84
<i>Sadykova R.T.</i> Khalel Gabbasov: School of life and development	94
<i>Himmat Sayed Ali ash-Shazli</i> The Tragic Fate of the Russian Women and the Symbol of the Russians Identity (According to the Novel by E. Chizhova «Time of Women»)	104

Linguistics

<i>Abdualiuly B., Koshkinbay D.S.</i> General problems of studying legal information in Kazakh lexicon	120
<i>Aubakir S.S., Bizhkenova A.Ye.</i> Features of Poetic Discourse	127
<i>Doszhan R.A.</i> Word-building ability of historical roots	135
<i>Akzhigitova A., Yelegenova M., Zhanzakova A.</i> Multilingual signs in the linguistic landscape of Kazakhstan (the case of Astana)	142
<i>Sarsikeyeva G.K., Baiorazova Zh.K.</i> Translation of Abays 38 th word info Russian and English: comparative analysis	150
<i>Seyidova S.</i> The concept of "Age" and its idiomatic representation in the Azerbaijani, English and Russian languages	157
<i>Syzdykova G.O., Sholakova A.K.</i> Linguosemiotic Aspect of Fairy Tales	165

Methods of teaching language and literature

<i>Bayekeyeva A.T., Tazhibayeva S.Zh.</i> Translating International Terms for Mining Industry	173
<i>Niyazova A. E., Mukatova M.N.</i> Formation of foreign language speech activity in a multilingual environment	183
<i>Smagulova A., Mukhametkaliyeva G., Baltabayeva G.</i> Structural organization of words («Oil gas» term in English and Kazakh)	191

Содержание

Фольклор и литературоведение

<i>Аймухамбет Ж.А., Караханкызы У.</i> Мифическая символика в структуре метатекста	8
<i>Айтуганова С.Ш., Даулетова А.А.</i> Легенда и правда о степных королевах	16
<i>Аккулы С.</i> О создании Алашской государственной армии	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Эпистолярное наследие А. Нуршаихова	39
<i>Даутова Г.Р., Султан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Мифические персонажи в архаическом эпосе	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев К.К.</i> Творческое наследие Абая в исследованиях З.Ахметова	54
<i>Жусипов Н.К., Ибраева А.Т.</i> Жанровая классификация народных стихов в исследованиях Бекмурата Уакатова	61
<i>Каскабасов С.А.</i> Томирис – символ вечной идеи «Мәңгілік ел»	69
<i>Кеменгер К.Р., Дильда Ж.Р.</i> М. Мырзахметулы о Бауржане Момышулы	77
<i>Оскен А.М., Камзабекулы Д.</i> Алашоведение: о текстологической ответственности (Статьи А.Н.Бокейхана, опубликованные в журнале «Жана мектеп»)	84
<i>Садыкова Р.Т.</i> Халел Габбасов: Школа жизни и развития	94
<i>Химмат Сайед Али аш-Шазли</i> Трагическая судьба русских женщин – символ идентичности русского человека (по роману Е.Чижовой «Время женщин»)	104

Лингвистика

<i>Абдуалиулы Б., Кошкинбай Д.</i> Общие проблемы изучения правовой информации в казахской лексике	120
<i>Аубакир С.С., Бижекенова А.Е.</i> Особенности поэтического дискурса	127
<i>Досжан Р.А.</i> Словообразовательные важности исторических корней	135
<i>Акжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Многоязычные знаки в языковом ландшафте Казахстана (на примере Астаны)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Перевод 38-го слова Абая на русский и английский языки: сравнительная анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Концепт «Возраст» и его идиоматическое представление на азербайджанском, английском и русских языках	157
<i>Сыздыкова Г.О., Шолакова А.К.</i> Лингвосемиотический аспект волшебных сказок	165

Методика преподавания языка и литературы

<i>Баекеева А.Т., Тажибаева С.Ж.</i> Перевод интернациональных терминов горно-рудной промышленности	173
<i>Ниязова А.Е., Мукатова М.Н.</i> Формирование иноязычной речевой деятельности в мультилингвальной среде	183
<i>Смагулова А., Мухаметкалиева Г., Балтабаева Г.</i> Структурная организация слов (термин «нефтяной газ» в английском и казахском языках)	191

FTAMP 17.71.07

Н.Қ. Жүсіпов, А.Т. Ибраева¹

С.Торайғыров ат. Павлодар мемлекеттік университеті, Павлодар, Қазақстан

(E-mail: ¹aikohphd@gmail.com)

Бекмұрат Уақатов зерттеулеріндегі халық өлеңдерінің жанрлық жіктелуі

Аңдатпа. Халық өлеңдерінің өзіндік тарихы, қалыптасу, даму жолдары бар екені, оның әр дәуірде әр түрде болатындығы - бүгінгі күнде күмән туғызбайтын ақиқат. Қазақ халық өлеңдері шеңберіндегі фольклористика - әдебиеттің бастауы бола тұра, өзіндік қасиеттерге де бай. Өткен ХХ ғасырдың өзінде-ақ қазақ фольклорының тарихи кезеңдерін қарастыруға ұмтылыс болды. Осы ретте фольклортанушы Бекмұрат Уақатов ұлттық халық өлеңдерінің типологиясын хронологиялық тұрғыда зерделеуі фольклортану ғылымына қосылған зор үлес деп білеміз. Осы орайда аталмыш мақалада ғалымның халық өлеңдерінің жиналуы мен зерттелу жағдайы туралы ғылыми ой-пайымдары қарастырылады. Оның зерттеулеріндегі халық өлеңдерінің жанрлық сипатын таныту шеберлігі мен халық өлеңдерін жүйелеу мәселесінің ерекшелігін көрсетудегі еңбегіне талдау жасалынады.

Түйін сөздер: қазақ халық өлеңі, тұрмыс-салт жырлары, типология, эпостық бейне, көркемдік ерекшелік, фольклортану.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2019-126-1-61-68>

Кіріспе. Қай ұлтты алсақ та оның өзіне тән тұрмыс-тіршілігі, күн-көрісі, әдет-ғұрпы, салты болатындығын білеміз. Мұның бәрі сол халықпен бірге жасасып, оның тарихына өзінше үлес қосып жүретіндігін байқаймыз. қоғамдық өмірдің, эканомикалық жағдайлардың ілгерілеп дамуына байланысты, халықтың тұрмыс-тіршілігі, әдет-ғұрпы, салт-санасы, сана-сезімі, дүниеге көзқарасы, т.б. өзгеріп отырады. Бір заманда туып, бертін келе, көп уақыт бойына қалыптасқан, белгілі жүйеге түскен, дағдыға айналған тұрмыс-тіршілік, әдет-ғұрып, салт-сана, алғашқы мазмұнын біртіндеп жоғалта да бастайды. Бұлардың орнына қоғамдық-таптық тілек жағдайларына сәйкес жаңа мазмұн, түр туады. Демек, қоғамдық және экономикалық жағдайлар, олардың дамуы ертеден келе жатқан, қалыптасып қалған тұрмыс-тіршілікке, әдет-ғұрып, салтқа өз әсерін тигізді, жаңа мазмұнда өзгеруіне, бұрынғы қалпын біртіндеп жоғалтуына ықпал жасайды.

Бұл айтылғандарды қазақ халқының тарихынан да кездестіруге болады. қазақ халқының экономикалық және таптық, қоғамдық жағдайлары, олардың дамуы, өзгеріп отыруы халықтың тұрмыс-тіршілігіне, әдет-ғұрпы мен салт-санасына көптеген жаңалықтар енгізді. Белгілі бір дәуірде дағдыға айналған және сол кездегі адамдардың ой-санасын, оның шама-шарқын білдіретін әдет-ғұрып, тұрмыс-салты әр кездес әр түрлі ретпен өзгеріп, дамып отырғандығын көреміз. Мұны біз, әсіресе ұлтымыздың ауыз әдебиетінен аңғарамыз.

Мәселенің зерттелуі. Қазақ Елінің өткендегі тарихын, тұрмыс-тіршілігін, әдет-ғұрпын жақсылап зерттейміз десек, оны дұрыстап түсінеміз десек, ауыз әдебиетін білуге тиістіміз. Қазақтың ауыз әдебиетінде халқымыздың өткендегі тұрмыс-тіршілігін, әдет-ғұрып, салтын елестететін шығармалар өте көп. Бірақ олардың көпшілігі ерте заманда ауызша туып, көпшілікке ауызша тарағандықтан, өзінің айтылу үрдісінде әр түрлі өзгерістерге ұшырады, Алғашқы түп нұсқасын таза өз күйінде сақтай алмай, жоғалтып та алды. Сондықтан біз халықтың тұрмыс-салтына байланысты туған шығармалардың қайсысы ерте, қайсысы, кеш шыққандығын белгілей алмаймыз. Бұл мәселе негізінде ауыз әдебиеті қазынасын жаңғыртып, ұлттық мұрағат негізі болатын уақыт келді. Оның үстіне қазақ халқының тұрмыс-салтын баяндайтын, қай кезде қандай әдет-ғұрпы болғандығын, олар қалай дамығандығын, қай жерде қандай түрлері туғандығын көрсететін зерттеулер жоқтың қасы.

Рас, бұл мәселелер жайында Ш. Уәлихановтың, академик В. Бартольдтың біраз айтқан пікірлері бар. Бірақ олар қазақтың әдет-ғұрпын, салтын тереңінен тексеріп, тарихи даму жолдарын, әдет-ғұрыптың қай кезде қандай түрі пайда болғандығын және осыған байланысты туған ауыз әдебиеті үлгілерін арнайы зерттемеген еді.

Сондықтан да біз ғылымда шешілмеген, әлі анықталмаған мәселелерді ұлттық көзқараста қайта бағамдап көріп, зерттеу айналымында қарастыруды қажет деп таптық. Біздің мақсатымыз: тұрмыс-салтқа байланысты туған және ауыз әдебиетінің ұсақ түрлеріне жататын шығармалардың шығу, даму тарихын баяндау емес, олардың кейбіреулерін жанрлық көркемдік жағынан ерекшелігін таныту. Осы ретте фольклорист ғалым Бекмұрат Уақатов үлкен зерттеу жүргізіп, өзінің «Қазақтың тұрмыс-салт жырларының типологиясы» атты монографиясы мен «Қазақтың халық өлеңдері» атты сүбелі еңбегінде қазақтың тұрмыс - салт өлеңдерінің танымдық дәрежесін көрсетеді.

Мәселенің талдануы мен талқылануы. Фольклорист ғалым Бекмұрат Уақатов дәлелді зерттеулер жүргізе отырып, оны туыстық тарихы тереңде жатқан қырғыз, қарақалпақ, ноғай, татар, башқұрт, қарашай алтай халықтарының жырларымен салыстырған. Бұл ретте автор кеңестік фольклортану ғылымында кең қолданып жүрген ұқсастықтың үш түрлі типін таратып, оны қалай түсініп, қалай іске асырудың нақтылы жолдарын ұсынған. Сондай-ақ сюжеттік ситуацияның ролі, композициялық құрылымы, оның жасалу жолдары мен түрлері, дәстүрлі қайталаулар мен тұрақты формат-формулардың көркемдік ерекшеліктері анықталған. Фольклорист ғалым Бекмұрат Уақатов бұл ретте тұрмыс-салт жырларының, халық өлеңдерінің поэтикасын тарихи-салыстырмалы тұрғыдан зерттеудің нәтижесінде бұл жанрдың шығу тегіне, оның көне үлгілері даму кезеңдеріне арнайы талдаулар жасайды.

Қазақтың қазан революциясына дейінгі ауыз әдебиетінде халықтың тұрмыс-салтына байланысты туған шығармалардың түрлері бар. Соның ішінде бастылары мыналар:

1. Төрт түлік мал, еңбек-кәсіп жайындағы.
2. Үйлену салтына байланысты.
3. Діни үйлмға байланысты.
4. Көңіл-күйін білдіретін шығармалар.

Шартты түрде болса да, осындай, төрт салаға бөлінген шығармалардан қазақ халқының ертедегі тұрмыс-салты, әдет-ғұрпы, діни ұғымдары, арман-мүддесі қандай екендігін аңғаруға болады. Осындай еңбектері арқылы халық өзінің өткендегі өмірін елестетеді, қуанышы мен тілегін, қайғысы мен мұңға, басынан кешкен тұрмыс күйін суреттейді; халыққа үстемдік еткен, еңсесін түсірген, езіп қанаған тапқа, оның әдет-заңына, әлсіз түрде болса да, қарсылық айтылады, соны сынап-мінеп отырады. Сонымен қатар, халық осы алуандас әңгіме-жыр, ертегілерінде адал еңбекті, еңбек етуді мадақтайды.

Қазақ халқының ертедегі күн-көрісі, тұрмыс-тіршілігі, шаруашылығы төрт түлік малға байланысты болғандығы ауыз әдебиетінен белгілі орын алды, ол көптеген шығармаларға тақырып, мазмұн болды десек, сонымен қатар, халықтың психикасына, сезім дүниесіне, тіліне де әсер етті. Әдебиетші ғалым Қ.Жұмалиевтің айтуына қарағанда: “Мал бағып күн көрген ертедегі адамдар өзі жасаған ауыз әдебиетінде ең жақсы образ, теңеулерді әр түрлі жануарлардың өмірінен алып отырған. Бұған, -дейді Қ. Жұмалиев,- екі себеп бар, біріншіден, төрт түлік ғасырлар бойы адамның ой-санасынан ұнамды орын алған; екіншіден, төрт түліктің қайсысы болса да көпке белгілі, сол белгілі нәрсе арқылы белгісіз нәрсені елестеткен”. Осы пікірді қазақ әдебиетін зерттеуші ғалымның бірі Б.Кенжебаев та айтады: «Қазақ халқы, -дейді Бейсенбай Кенжебаев.- малға сыр мінез. Адамның келбетін, түсін, сиқын, жақсы-жаман мінезін, қылығын айқындап көрсету үшін, оны малдың мүшелеріне, мінезіне салыстырады, сөйтіп, әртүрлі теңеулер жасайды».

Қазақ халқының ерте заманнан келе жатқан әдет-ғұрып салтының бәрі де оның ауыз әдебиетінен орын алған. Мұны ол ескі кездің елесі есебінде кейінгі жас ұрпаққа халық өлеңі арқылы жеткізген. Қазақтың ескі әдет-ғұрып, салтында елеулі орын алған нәрселердің ішіне наңыз-әңгіме, өлең-жырға қосылмағаны жоқ деуге болады. Адамның тууынан бастап, қартайғанға дейінгі өмірі, тұрмысында кездескен, басынан өткен жайларының бәрі де ауыз әдебиетінде суреттелген. Жаңа туған жас балаға арнап “шілдеhana”, алғаш рет жолға шықса “тоқым қағар” деген секілді ырымдар жасалған. Осының бәрі ойын-саулық, өлең түрінде өткен және олар қазақтың жалпыға бірдей салтына айналған.

Халық өлеңдерін айту оңай болғанымен, шығаруы оңай емес. Ол ақынның ақындық өнерді талап етумен қатар, фантазияның мол болуын қажет етеді. Өйткені өлең, оның сюжеті қиыннан құрастырылуды, түймедей нәрсені түйедей етіп, болмаса, керісінше, түйедей нәрсені түймедей етіп көрсетуді тілейді. Бұл өлеңдер суреттелетін нәрселердің бәрі адамның көз алдындағы заттардан, нақтылы шындықтан, жалпыға түсінікті көріністерден алынады. Бірақ олардың ісі, қарым-қатынасы, атқаратын қызметі шындыққа келмейтін, адам сенбейтін жағдайда суреттелуі керек. Сонда ғана ол халықтың өлеңдік дәрежесіне жетеді. Бұл жағынан алғанда қазақ алдына жан салмаған талантты ұрпақтың баласы.

Халықтық өлеңдер айтайын деген ойын, суреттейтін деген көріністерін тыңдаушыға әсірелеу, бейнелеу, шендестіру арқылы жеткізіп отырады. Осы ретпен ол неше түрлі картиналар, образдар жасайды. Суреттелген көріністер бәрі де әсірелеу, шендестіру ретімен берілген. Бір нәрсені екіншісіне салыстыра отырып әдемі образдар жасаған. Сонымен қатар нақтылы шындықтан алынған жанды-жансыз деректерді тыңдаушыға қызық, күлкілі немесе ащы шындықпен жеткізген. Бұлардың бәрін жыршы-ақын өз атынан, өзін қатыстыра айта отырып, адам сенбестік күлкілі әңгімелер немесе поэзиялық жырлардан тудырған. Нақтылы деректерді мол шеберлікпен үдеген фантастикалық дәрежеге жеткізу, адамының ойына келмейтін “өтірік” немесе шындық шарайнасы негізінде әңгімеге айналдыру қазақ ауыз әдебиетіндегі халықтық өлеңдер түрінің негізгі бір ерекшелігі болып табылады.

Қазақтың қыз ұзату, келін түсіру, жастарды үйлендіру салтына байланысты туған ауыз әдебиетінің ұсақ түрлерін талдамастан бұрын, сол салт туралы аздаған деректер бере кеткен жөн. Өйткені, мұндай өлеңдердің көпшілігі сол ескі әдет-салттың және оны шығарушылардың идеясын білдірген.

Арғы шыққан уақытын, нақтылы туған мезгілін және қай дәуірде қалай дамығандығын дәлелдеп көрсете алмағанмен, қазан революциясына дейін қазақта үйлену салтының бірнеше түрінің болғаны мәлім. Бұл ретте фольклорист ғалым Б. Уақатов көңіл аударарлықтай біраз фактілер келтіреді. Оның пікірінше қазақтардың ертедегі тұрмысында құда болу, қыз ұзатып, келін түсіру әдет-салты халық ортасында туған, бұл салтты сол кездерде билік еткен үстем тап та пайдаланып, оны ақсақалдық-рушылдық жол-жоба заңына айналдырған, өздерінің мүдделік идеясын қосқан.

Қазақтың қыз ұзату, келін түсіру — жастарды үйлендіру салтына байланысты туған және соларды елестететін өлеңдердің бірнеше ұсақ түрлері бар. Олардың қайсысы болса да әр кездің жағдайына қарай өзгеріп, дамып отырған. Сонымен қатар, ол өлеңдер арқылы белгілі қоғамдық ортаның, таптың идеясы, көзқарасы білдірілген. Осы аталған өлеңдердің тобына жататын “Той бастар”, “Жар-жар”, “Сыңсу”, “Беташар” т. б. өлеңдерінің халықтық жақтары болумен қатар, халықтың тілегіне қайшы келетін, кері тартпа сипаты барларын да есте ұстау керек. Бұларды сын көзімен қарап талдау қажет. Бұл ретте ғалым Орта Азия халықтарының тұрмыс-салт жырларында да осындай сарын болғанын дәлелдейді.

Мәселен, Қарақалпақ, қырғыз елдерінде той бастар өлеңінің осылай басталатын үлгілерінің қайсысын алсақ та, мазмұны жағынан бір-біріне ұқсас келеді. “Сәрсенбінің сәтті күні той жасаған” адамға “құтты болсын” айтудан басталған той бастар өлеңдері өз кезіндегі әдет-ғұрып, салт бойынша, әңгімені ұзатылатын қыз жағына қарай да ауыстырады. қызға

да айтары: “ата-ананың жолы осы”, соған көн, көңіліңе қайғы алмай аттан деу. Той бастар өлеңдерінің бәрінде кездесетін және мадақтап, мақтау түрінде айтылатын негізгі идея осылай болып отырады. Мұнымен қатар, той бастар өлеңдерінің кейбіреулерінде той иесінің сән-салтанатын, ойын-сауығын, байлық-бақытын жер-көкке сыйғызбай мақтаушылық, ол адамды бүкіл ел-жұрты жарылқаушы есебінде көрсетушілік те кездеседі. Мұндай дәріптеулер, асыра мақтаулар байлардың тілегінен туған.

Той бастаушының екінші бір міндеті — “жаршылық” қызметін атқару. Той бастар өлеңін кейде арнаулы “жаршылар” да айтқан. Олар: “Жарандар-ау, жарандар, құлағыңды бері сал...” деп тойдың тәртібін, ендігі жерде қандай ойын-сауық, қызықтар болатындығын, той иесінің немесе басқалардың жариялайтын қандай сөздері барлығын хабарлап отырған. Той бастардың өлеңдері төрт жолды, он бір буынды, тілі халыққа түсінікті, біреуден біреудің жаттап алып айтып жүруіне әрі жеңіл, әрі ыңғайлы болып келеді.

Ертедегі адамдар жаратылыс дүниесін, табиғат-сырын білмегендіктен, әрбір күшті нәрсені жаратушы, жарылқаушы деп ұғынған. Сондай-ақ ертедегі адамдар өзіне түсініксіз болған жаратылыс құбылыстарына әр түрлі сырлы сөз, арбау, жалбарыну арқылы әсер етпек болған, мұның өзі халықтың ауыз әдебиетінен орын алған.

Бұл алуандас өлеңдер қазақ ауыз әдебиетінен де кездеседі және олар ескі заманнан келе жатқандығын, тіпті көптеген нұсқалары шамандық ұғымнан туғандығын аңғартады. Ертедегі адамдар жаратылыстың әртүрлі күшті құбылыстарын, мәселен, бұлтты, жауынды, дауылды, т.б. “кұдай”, “жаратушы” мағынасында ұғынған, бастарына қиыншылық түскен кезде сол “тәңірлеріне” жалбарынып, жәрдем сұрайтын болған. Мұны қазақтың “бұлт шақыру”, “күн жайлату” жайында шығарған жалбарыну өлеңдерінен немесе жылан, бүйі, қаракұрт шаққанда айтатын арбауларынан көруге болады. Әрине, бұлардың бәрі — ескі шамандық дәуірден қалған туындылар. Ол кездегі адамдар, бүгінгі ғылымда «адамзаттың балаң шағы» деп қаралатынын ескерсек, онда сол кезең адамдары өздерінің табынған “иелеріне” тіл қатып, тілек білдіру үшін олардың жан жүйесін босататын сырлы сөз деп өлеңді пайдаланған. Айтайын деген ойын шұбалаңдатпай, оралымды түрде жеткізу үшін ыңғайлы деп өлеңді қолданған. Аталған өлеңдер қалай болса солай, кез келген жерде айтыла бермеген. Олар белгілі бір қиыншылық, қауіп-қатерлі жағдайларға байланысты айтылған және оған әр түрлі ырымдар жасалған. Мұндай жағдайда айтылатын өлең де, жасалатын ырым да қасиетті деп саналған.

Қазақ ауыз әдебиетінде ескі шамандық ұғымға байланысты туған өлеңдердің бір тобы — “Күн жайлату”, “Бұлт шақыру” деп аталады. Бұл өлеңдер жауын-шашын болмай, құрғақшылық жағдайда ұшыраған кезде айтылған. Оларды айту үшін белгілі шарт, ырым жасалынған, қылаң не ақ боз мал сойылған. Ескі түсінік бойынша, аталған малдардың ішінде үлкендігі асықтай қызыл тас болады-мыс. Мұны “жай тас” деп атаған. Сол тасты алып, ішіне су құйылған бір ыдысқа салған, содан кейін жауын-шашын жіберетін құдайларға жалбарынған.

Ерте кезде өздерінің кәсіп-қызметін атқару үшін бақсылар поэзияны, ән-күйді мольнан пайдаланған. Осы негізде қазақтың ауыз әдебиетінде “бақсы сарыны” деп аталатын өлең-жыр, күйлер туған. Олардың біразын сол бақсылардың өздері шығарған. Бұл шығармаларын олар, көбінесе, ауру адамды не ауру малды емдемек болғанда немесе, “күн жайлатып, бұлт шақырғанда орындаған, “Бақсы сарыны” осындай жағдайда айтылатындықтан, бақсылар өздерін “аруақты”, “киелі” етіп көрсету үшін, жоғарыдағы жаратушымен “тілдесетін қасиеттері” барын білдіру үшін өлең, күй арқылы “жындарын” шақырған. Бұл ретте олар әр түрлі әдістер қолданған, жиналған жұрттың денесін түршіктіріп, қорқыныш-үрей салатын, зәресін ұшырататын құбылыстар жасаған, көздерін алартып, тістерін шақырлатып, аласұрған. Мұнымен қатар, олар адамның сезіміне әсер ететін күйлер тартқан, өздерінің “жындарын” адам қорқатын жәндіктер бейнесінде суреттеп өлеңге қосқан.

Қазақтың қоштасу өлеңдері тақырып жағынан алғанда әр алуан болып келеді. Туған ел-жұртымен, өсіп-өнген жер-суымен, ата-ана, ағайын-туысымен, өткен өмірімен, жолдас еткен өнерімен қоштасу — тұрмыс-тіршілікке, салтқа байланысты туған қазақ ауыз әдебиетінің белгілі тақырыбынан саналады. Аталған тақырыпқа шығарылған шығармалардың біразы бүкіл халықтың хал-жайын, соның көңіл-күйін білдірсе, енді біреулері жеке адамның көңіл күйін қозғайды. Қоштасу өлеңдері кейінгіге арналған ақыл-өсиет, нақыл түрінде айтылады. қоштасудың сөзі айтуға жеңіл, ұғып, жаттап алуға ыңғайлы келеді.

Тарихқа белгілі, 1723 жылы қалмақ шонжарлары қазақ еліне шабуыл жасап, соғыс ашты. Олар қазақтардың көптеген жерін, атамекен қонысын тартып алды, халықты қанға бояды. Осы жағдайда ата баладан, аға ініден, апа сіңіліден айрылды, ел басына ауыр қара түнек орнады. Мұндай жағдайда еріксіз душар болған қазақтар амалсыздан бұрынғы атамекенін тастап шықты. Бұл халге қатты қайғырып қиналған халық бұрынғы туып-өскен жерімен қоштасып, оны ащы зар, мұңға айналдырды, қоштасу өлеңдерін шығарды.

Қоштасу өлеңдеріне басты тақырып ретінде алынғаны және молырақ жырланғаны — адамның көңіл күйі. Адамның қартайып төсек тартқан шағында, артында қалып бара жатқан ұрпағына, ел-жұртына қоштасу ретінде айтатын ақыл-өсиеті, тілегі, өткен өмірімен тілдесуі болады. Немесе, арман еткен мақсатына жете алмаған адамның толқуға түскен, күйінішке ұшыраған кезі, үмітімен қоштасуы. Сол секілді, адамның қиын-қыспақ жағдайға түсуі және одан құтыла алмасына көзі жеткен соң, артындағы ағайын-туысына, халқына арнаған аманаты, олармен қоштасуы баяндалады. Бұл аталғандардың бәрі де адамның көңіл-күйін, іштегі шерін қозғайды, оны қоштасу арқылы шертеді.

Біз жоғарыда қазақ халқының өткендегі тұрмыс-тіршілігіне, әдет-ғұрып салтына байланысты туған ауыз әдебиетінің ұсақ түрлерімен танысып өттік. Бұл шығармалардың қайсысы болса да өзінің ұзақ заманға созылған қалыптасу, даму процесінде әр түрлі қоғамдық, таптық електерден өтіп, солардың көзқарастарын бойына жинай жүргенін де байқадық. Бұл жағдай аталған шығармалардың идеясына, мазмұнына әр түрлі әсер еткен, кейбіреулерінде халық тілегіне қиғаш келетін қайшылықтар бар екендігін аңғартады. Сондықтан да біз оларды енді оқығанда ауыз әдебиетінің қандай жағдайда туғандығын, қай бағытта және қалай қалыптасып дамығандығын ескеруге тиістіміз. Ауыз әдебиетін халықтың тарихынан бөліп алмай, қайта, онымен байланыстыра қарауға, халықтың әр кездегі материалдық-қоғамдық жағдайларымен ұштастыра отырып баяндауға тиістіміз.

Бекмұрат Уақатов қазақтың халық өлеңдерін жинау, жариялау және зерттеу арқылы оның жанрлық-поэтикалық көркемдігіне үлкен ден қойды. Ол бұл мәселеге алғашқы назар аударған ғалымдардың, атап айтсақ академик А.Н. Веселовский, В.М. Жирмунский, В.Я. Пропп пен Б.Н. Путилов пікірлерін әрі қарай зерделей түсіп, нақтылы зерттеу жұмыстарына өзек ете білген. Ең бастысы, ғалым орыс ғалымдарының осы методологиялық зерттеу тәсілін қазақ топырағына сіңіріп, күнделікті іс-тәжірибемізде пайдалана білуіміз керек деген ұсыныс жасайды. Осы дәстүрді кең көлемде ілгері дамытуды мақсат етті. Ол қазақ халық өлеңдерін тақырып бойынша жүйелеп, бірнеше том етіп бастыруды да көздеді.

Фольклорист ғалымның пікірінше, фольклортану ғылымының аса бір қиын да күрделі тарауы – поэтика мәселесі деп біледі. Халық поэзиясының жаны сөз, сөз өнері, сөздің бейнелі, суретті кестесі десек, фольклортану ғылымы сол суретті сұлу өрнектердің сырын ашып, оны жүйелі ғылыми жолмен талдап, дәлелдеп беру керек. Соның ішінде өлең жанрының поэтика-жанрлық ерекшелігін зерттеу өз алдына бір тың ізденістерді қажет етеді. Халық өлеңдерінің композициялық құрлысына теңеудің, антитеза мен психологиялық параллелизмнің қатысы композицияның іштей өрбіп, бірден бірге туындап барып, сатылап жасалуы сияқты біраз мәселелер белгілі дәрежеде өз шешімін тауып отыр.

Фольклортанушы ғалым бейнелі сөздердің, тұспал суреттердің түрлері: теңеу, метафора, эпитет, символ сияқты екі құбылысты бір-бірімен салыстыру, шендестіру, бірінде

бар ұқсас қасиеттерді екіншісіне балап, тұспалдап көрсету арқылы жасалатын көркемдік компоненттер мен дәстүрлі қайталаулар, тұрақты формулалар ортақ оралымдар туралы да жүйелі тексерулер жүргізіліп, тұрмыс-салт жырларының, яғни халық өлеңдерінің көркемдік ерекшеліктерін анықтаған. Қысқасы, тұрмыс-салт өлеңдерінің жанрлық сипаты мен поэтикасын тарихи-салыстырмалы тұрғыдан зерттеудің нәтижесінде бұл жанрдың шығу тегін, оның көне формалары мен жасалу жолдарын, ең ақырында өлең жанрының табиғаты мен даму үрдістері мен кезеңдерін жан-жақты бағамдауға мүмкіндік туғызды.

Қазақ халқының өткендегі елеулі оқиғаларына, тарихи адамдарына байланысты туған халық өлеңдері ұзақ жылдар зерттеудің нәтижесінде жазылған күрделі еңбектің бірі – «Қазақтың халық өлеңдері». Ғалым мұнда халық өлеңдерінің жанрлық ерекшелігін анықтайды. Оның өзге жыр-дастандардан айырмашылығы тарихи оқиғаны немесе кейіпкерді нақты фактілер негізінде суреттегендігі деп көрсетеді. Алайда, мұндай жыр-өлеңдердің азаматтық тарих деректерінен алшақ кететін немесе қайшы келетін кездері де бар. Бұл белгілі оқиғаны таптық көзқарас тұрғысынан бағалаудың нәтижесінен болады. Зерттеу барысында бұл пікірін мысалдармен дәлелдейді.

Ең бастысы ел тағдырындағы, ұлттық тарихымыздағы әрбір есімі белгілі, халық жадында биік тұғырға көтерілген, халықтық ұғымдағы ел махаббатына, ел сүйіспеншілігіне бөленген батыр – тарихи тұлға ретінде бүгінгі күнде де, қазіргі заманымызда да еш маңызын жоймайды. Әсіресе қазіргі тұста қолымыз ұлттық тәуелсіздікке жетіп, еліміз ғасырлар бойы аңсаған, армандаған егемендігін алған тұста қазақ батырларының баға жетпес еңбегі, ерлік жорықтары, бір сүйем қазақ жері үшін қасық қаны қалғанша жаумен жаға жыртысып, тағдыр кешкені, тарихи танымның, рухани тағылымның баға жетпес биігі – осы.

Тәуелсіздіктің бағасын таразылағанда, қазақ батырлары жасаған ерліктің, тарихи ерліктің құнын терең қадірлеуіміз қажет. Қазақ батырларының білектің күшімен, найзаның ұшымен қорғап қалған, қасиетті, кең байтақ қазақ жері – бізге, бүгінгі ұрпаққа мұра боп қалған басты игілік. Осы қазақ батырларының қаны тамған киелі жеріміздің қойнауындағы, жалпақ тілмен айтқанда, жердің асты-үстіндегі бар байлығымыз-тағы да осы батырларымыздың бізге аманаттаған жан сыры, жүрек нұры. Осыны біз бүгін көздің қарашығындай қадіріне жетіп, сақтай білуіміз - парыз.

Қазақ батырлары және олардың ел тағдырындағы тарихи орны дегенде, біз, біріншіден, батырлар жырындағы, тарихи жыр, аңыз, дастандарындағы тереңнен тамыр тартқан туған жер туралы идеяны алдыңғы қатарға қоюымыз қажет. Батырлар туралы бірде-бір халық мұрасы осы идеяны айналып өтпеген. Туған жерді қорғау, сақтау, келер ұрпаққа аманаттау, ел бірлігі, ел ынтымағы идеясы – бізге жеткен барлық әдеби мұралардың алтын арқауы осы.

Ғалым халық өлеңдерін бес дәуірге бөліп тексеруді қажет деп табады. Бірінші – көне ғасыр, екінші - Орта ғасыр, үшінші – XVIII ғасыр, төртінші – XIX ғасыр, бесінші – XX ғасыр көлемінде туған шығармалар. Ол өзінің 1974 жылы жазған «Қазақтың халық өлеңдері» деген монографиясында қарастырылған жыр, өлең жинақтары әдеби-этнографиялық негізде зерделенгенін айтады. Мұнда өткен ғасырлар бойында ел аузында айтыла басталған халық өлеңдерінің алғашқы шығу кезеңдері, таралуы түрге бөлініп, тексерілген. Осы негізде профессор Бекмұрат Уақатов халық өлеңдерінің функциональдық, тақырыптық және көркемдік табиғатын танытқан. ең бастысы қазақтың халық өлеңдері орыс, украин және түркі тілдес халықтардың өлең үлгілерімен салыстырылып, типологиялық өзгешіліктері мен ұқсастықтарын зерделеген ғалымдардың алғашқысы болып саналады.

Профессор Бекмұрат Уақатов тіпті «Өлең» сөзінің қазақ даласында пайда болуына да өз пікірін білдіріп, кезінде бұл жөнінде жазып кеткен Шоқан Уәлиханов пен Құдайберген Жұбановтың ой-пайымдарын әрі қарай толықтай түседі. Мәселен, ол: «... өлең деген сөздің қазақтың әдеби тілінде ертеден-ақ бар. Бірақ, соның қашан туып, атала бастағаны туралы деректер қолымызда жоқ. Дегенмен, XV-XIX ғасырларда өмір сүрген ақын-жыра-

улардың өлеңдеріне қарағанда кейбір жайлар айқындала түседі. Мысалы, XV ғасырда қазақтың «сөйле, жырау», «жырла жырау» деп келгені және соны орындаушылардың бәрін жырау деп атағаны мәлім. Біздің ойымызша, қазақтың «өлең» деген сөзі көне қыпшақ тіліндегі «ула» деген сөзінен шыққан. Ал құмықта – *улан*, алтай тілінде – *қожоң*, қарақалпақта – *улан*, қазақта – *өлең*, өзбек тілінде – *қушиқ* дейді» деп дәлелдейді [3, 154 б.]. Жалпы өлең жанрының ерекшелігін саралай келіп, шағын шумақты, белгілі өлшемі, буын, бунақ таралымы барын, әуенді де әуезді бояуы барын, ең бастысы, халықтың шежірелі де мұрагерлік қазынасы екенін танытады.

Әдебиет тізімі

- 1 Әуезов М. Уақыт және әдебиет. / Ә.Әуезов. - Алматы: Жазушы, 1962. - 243 б.
- 2 Қазақ әдебиетінің тарихы. I т., 1-кітап. / жинақ. - Алматы: Жазушы, 1960. - 581 б.
- 3 Уақатов Б. Қазақтың халық өлеңдері. / Б. Уақатов - Павлодар: С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, 2018. - 368 б.
- 4 Уақатов Б. Қазақтың тұрмыс-салт жырларының типологиясы. / Б. Уақатов. - Павлодар: С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, 2018. - 215 б.
- 5 Путилов Б. Русский историко-песенный фольклор XIII-XVI веков. / Б. Путилов. - Москва: Наука, 1960. - 285 с.
- 6 Пропп В.Я. Жанровой состав русского фольклора // «Русская литература» / В.Я. Пропп. - Москва: Наука, 1964. - 120 с.
- 7 Орталық ғылыми кітапхананың қолжазба қоры, 173-папка, 4-дәптер.

Н.К. Жусипов, А.Т. Ибраева

Павлодарский государственный университет им.С.Торайғырова, Павлодар, Казахстан

Жанровая классификация народных стихов в исследованиях Бекмурата Уакатова

Аннотация. Бесспорным является тот факт, что произведения устного народного творчества имеют свою историю, свой определенный путь развития, различные формы и виды в различные временные эпохи. Являясь частью литературы, фольклористика народных казахских песен, отличается своей оригинальностью и своеобразием. В XX веке были предприняты попытки рассмотрения и исследования этапов развития истории казахского фольклора. В этом плане огромная роль в изучении хронологии казахских народных песен, несомненно, принадлежит ученому-фольклористу Бекмурату Уакатову.

В данной статье рассматриваются научные взгляды ученого в процессе сбора народных песен и их исследования. Также проводится анализ его трудов, посвященных жанровым особенностям народных песен, мастерству их создания, проблемам систематизации.

Ключевые слова: казахские народные песни, бытовые песни, обрядовые песни, типология, эпический образ, художественная особенность, фольклористика.

N.K. Jysipov, A.T. Ibrayeva

S. Toraighyrov Pavlodar State University, Pavlodar, Kazakhstan

Genre classification of folk poems in Bekmurat Uakatov's researches

Abstract. It is indisputable that the works of oral folk art have their own history, their own specific path of development, various forms and types in different periods. Being a part of literature, folklore studies of Kazakh folk songs are distinguished by its originality and uniqueness. In XX century there were

attempts to scrutinize and investigate the stages of development of Kazakh folklore history. In this regard, a huge role in the study of the chronology of Kazakh folk songs undoubtedly belongs to the scientist-folklorist Bekmurat Uakatov.

This article considers the scientific views of the scientist in the process of collecting folk songs and their research. There is an analysis of his works devoted to the genre features of folk songs, the skill of their creation, and the problems of systematization.

Keywords: Kazakh folk songs, daily life songs, ritual songs, typology, epic image, literary feature, folklore studies.

References

- 1 Äwezov M. Waqıt jäne ädebïet [Time and literature]. (Jazwşy, Almaty, 1962, 243 p.). [in Kazakh]
- 2 Qazaq ädebïetiniñ tarıxy. I t., 1-kitap [History of Kazakh literature. I, book 1]. (Jazwşy, Almaty, 581 p.). [in Kazakh]
- 3 Waqatov B. Qazaqtıñ xalıq öleñderi [Kazakh folk poems]. (S.Torayǵırov atındaǵı Pavlodar memlekettik wñiversiteti, Pavlodar, 2018, 368 p.). [in Kazakh]
- 4 Waqatov B. Qazaqtıñ turmıs-salt jırlarınıñ tıpoloǵıyası [Typology of Kazakh customs and traditions]. (S.Torayǵırov atındaǵı Pavlodar memlekettik wñiversiteti, Pavlodar, 2018, 215 p.). [in Kazakh]
- 5 Putilov B. Russkiy istoriko-pesenniy fol'klor XIII-XVI vekov [Russian historical song folklore of the XII and XVI centuries]. (Nauka, Moscow, 1960, 285 p.). [in Russian]
- 6 Propp V.YA. Zhanrovoy sostav russkogo flo'klora [The genre composition of the Russian folklore]. // Russkaya literatura [Russian literature]. (Nauka, Moscow, 1964. 120 p.). [in Russian]
- 7 Ortalyk gylymi kitaphananyñ qolzhazba qory [Manuscripts of Central Scientific Library]. / 173-folder, 4-dapter [folder 173, booklet 4]. [in Kazakh]

Авторлар туралы мәліметтер:

Жүсіпов Н.Қ. – филология ғылымдарының докторы, профессор. С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті, Павлодар, Қазақстан.

Ибраева А.Т. – педагогика ғылымдарының магистрі, С.Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің докторанты, Павлодар, Қазақстан.

Jysipov N.K. - Doctor of Philology, Professor. S. Toraigyrov Pavlodar State University, Pavlodar, Kazakhstan.

Ibrayeva A.T. - Master of Education, doctoral student of S.Toraigyrov Pavlodar State University, Pavlodar, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Филология ғылымдарының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиетті оқыту әдістемелерін және де ғылыми конференциялардың ең маңызды материалдарын, библиографиялық шолу мен сын пікірлерді көрсететін әдебиеттану және тілтану саласындағы мұқият тексеруден өткен түпнұсқа ғылыми жұмыстарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (*мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет*) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсыру және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_phil@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):

- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін.

5. Мақала мәтінінің пішіні:

- **Microsoft Word** (docx) форматындағы файлда;
- **Times New Roman** шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1,5 жоларалық интервалы;
- 14 кегл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- **транслитерация** Library of Congress (LC) жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында **қою әріппен** жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады) Автор(лар)дың **E-mail**-ы – жақша ішінде (*курсивпен*);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі **жартылай қоюмен** белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қоюлуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.].

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекенжайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журналдың басылым жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 тенге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 тенге).

Реквизиттері:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: KСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16

2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«Мақала үшін, автордың АТЫ-ЖӨНІ»

Provisions on articles submitted to the journal “Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Goal of the journal. Publication of carefully selected original scientific papers in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, language and literature teaching methods, most significant proceedings of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in **Word** format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,0;
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IASTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author's e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1.25 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprteneings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Реквизиты:

1) АО «Банк ЦентрКредит» БИК банка: КСJBKZKX ИИК: KZ978562203105747338 (KZT) Кнп 861 Кбе 16	2) АО «Bank RBK» Бик банка: KINCKZKA ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)
	3) АО «ForteBank» БИК Банка: IRTYKZKA ИИК: KZ599650000040502847

«For the publication, Name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Серия Филология»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающих актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значимые материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. А также авторам необходимо представить **сопроводительное письмо**.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx);
- шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2;
- междустрочный интервал 1,0; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі/Образец оформления статьи/ Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (начертание курсивом)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нецензурируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Requisites:

1) АО «Банк ЦентрКредит» БИК банка: КСJBKZKX ИИК: KZ978562203105747338 (KZT) Кнп 861 Кбе 16	2) АО «Bank RBK» Бик банка: KINCKZKA ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)
	3) АО «ForteBank» БИК Банка: IRTYKZKA ИИК: KZ599650000040502847

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: Ілияс Рысбекұлы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
- 2019. - 1 (126). - Астана: ЕҰУ. 202-б.
Шартты б.т. - 18,0   Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды